Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën

Onderzoeksrapport Uitvoering Motie#21

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat/Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit en Rijksinspectie Digitale Infrastructuur

Uitgebracht aan:	CIO Rijk
Datum:	4 november 2024
Kenmerk:	2024-0000517109

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

Samenvatting

De ministeries van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit (LNV) hebben opvolging gegeven aan Motie#21 door de uitvoering van deze motie centraal te coördineren vanuit het door beide ministeries gedeelde Chief Information Office (CIO Office). Daarbij is een (centrale) juridische analyse uitgevoerd op de van toepassing zijnde wet- en regelgeving en is vervolgens een uitvraag gedaan aan bij EZK tien en bij LNV twee decentrale onderdelen met het verzoek om een doorlichting uit te voeren van het verwerkingenregister. De Rijksinspectie Digitale Infrastructuur (RDI) heeft als organisatieonderdeel van EZK de voorgestelde aanpak van EZK en LNV gevolgd. Uit deze inventarisatie kwam naar voren dat bij geen van beide departementen sprake was van onrechtmatige of oneigenlijke verwerkingen van afkomstgerelateerde persoonsgegevens. Uit dit onderzoek volgen enkele aandachtspunten ten aanzien van de volledigheid en accuraatheid van de uitgevoerde inventarisatie.

Aandachtspunten

- Overwegingen ten aanzien van onderdelen die niet zijn betrokken in de inventarisatie zijn niet expliciet benoemd in de rapportage. EZK/LNV heeft er voor gekozen de selectie aan onderdelen gedeeltelijk in te perken. Hierbij is een criterium gekozen (toepasselijkheid van de Kaderwet) waarbij kleinere overheidsorganisaties buiten beeld vallen, zoals stichtingen en adviescommissies, maar ook de Nederlandse organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO). Tevens zijn enkele kleinere raden, commissies en waarborginstanties buiten het onderzoek gelaten, ondanks dat deze gegeven de gerapporteerde scopebepaling wel in het onderzoek meegenomen hadden moeten worden. Bovengenoemde uitsluitingen en uitzonderingen zijn niet expliciet in het rapport opgenomen waardoor mogelijk een verkeerd beeld kan ontstaan van de volledigheid.

- De beoordeling op de juistheid en volledigheid was van beperkte omvang Hoewel binnen EZK/LNV een centrale beoordeling heeft plaatsgevonden op de toetsing, blijkt dat deze van beperkte omvang was. Daarnaast werd als uitgangspunt gehanteerd dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de inventarisatie bij de betrokken onderdelen zelf lag. Hierdoor zijn mogelijk bepaalde risicovolle verwerkingen buiten beeld gebleven.

- De informatieverstrekking aan onderdelen bevatte enkele inconsistenties. Onderdelen werden doorgaans geïnformeerd met de informatie die beschikbaar was bij aanvang van hun inventarisatie. Hierdoor heeft RDI in tegenstelling tot andere onderdelen geen invulformat en juridische analyse ontvangen, en hebben zij hun verwerkingen niet expliciet getoetst op rechtmatigheid en (on)eigenlijk gebruik. Ook bleek dat de bredere scopebepaling van ‘alle verwerkingen’ in plaats van uitsluitend ‘risicomodellen’ niet consistent geëxpliciteerd is in instructies. Een mogelijke consequentie hiervan is dat onderdelen een verschillende interpretatie hadden van de instructie en daarmee een andere invulling hebben gegeven aan de inventarisatie en toetsing. Met uitzondering van RDI volgen hier overigens geen aanwijzingen voor.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

- Definitieve rapportage in het geval van RDI en DGB&I niet conform voorgelegde concepttekst. Dit blijkt uit een deelwaarneming van vijf onderdelen. Bij RDI zijn enkele passages in de definitieve rapporttekst inhoudelijk gewijzigd ten opzichte het conceptrapport waarop zij akkoord hebben gegeven. Ook bij directoraat-generaal Bedrijfsleven & Innovatie (DGB&I; onderdeel van EZK) is een inhoudelijke wijziging doorgevoerd waarover zij vooraf niet zijn geïnformeerd. Hoewel de impact van de wijzigingen vermoedelijk beperkt is, is bij deze onderdelen geen zekerheid over het bestaan van consensus over de betreffende verwerkingen in het eindrapport.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

1. Inleiding

1.1. Aanleiding en opdrachtgever

In het debat van 19 januari 2021 over het rapport 'Ongekend Onrecht' van de Parlementaire Ondervragings-commissie Kinderopvangtoeslag is bij motie van het lid Marijnissen (SP) c.s. verzocht om 'voor 1 maart 2021 een voorstel te doen hoe overal binnen overheidsinstellingen vervuilde data, risicomodellen en het gebruik van nationaliteit worden opgeruimd'. Uitvoering van deze motie vond plaats met inachtneming van het verzoek van lid Klaver (GroenLinks) c.s. om hierbij niet alleen te kijken naar nationaliteit, maar ook naar etniciteit en geboorteplaats (hierna te noemen Motie#21). De staatssecretaris van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft in april 2021 de Kamer een voorstel gestuurd voor de uitvoering van Motie#21. Vervolgens heeft elk departement een plan van aanpak en planning opgesteld. De resultaten van de inventarisatie en toets van het gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren zijn door de ministeries met de Kamer gedeeld.

De Auditdienst Rijk (ADR) is door de Chief Information Officer (CIO) Rijk gevraagd een externe toets uit te voeren naar de kwaliteit van de uitvoering van Motie#21.

1.2. Doelstelling en onderzoeksvragen

De doelstelling van het onderzoek is om de opdrachtgever inzicht te bieden in hoe de departementen de kwaliteit van de uitvoering van Motie#21 en de uitkomsten in de rapportage procesmatig hebben geborgd, teneinde de departementen in staat te stellen de Kamer daarover te informeren en te bepalen of in de uitvoering en rapportage aanvullingen en/of bijstellingen nodig zijn.

De centrale onderzoeksvraag luidt:

Hoe hebben de departementen de accuraat- en volledigheid van de uitvoering van Motie#21 en de uitkomsten in de rapportage procesmatig geborgd?

De volgende deelvragen zijn geformuleerd:

1. Welke aanpak, uitgangspunten en definitie(s) van afkomstgerelateerde persoonsgegevens en risicomodellen zijn geformuleerd?
2. Welke waarborgen zijn tijdens de uitvoering getroffen voor een accurate en volledige inventarisatie van de gebruikte afkomstgerelateerde persoonsgegevens in risicomodellen en andere gegevensverwerkingen?
3. Welke waarborgen zijn tijdens de uitvoering getroffen voor een accurate en volledige toets op onrechtmatig en oneigenlijk gebruik van de geïnventariseerde afkomstgerelateerde persoonsgegevens in risicomodellen en andere gegevensverwerkingen?
4. Welke waarborgen zijn tijdens de uitvoering getroffen voor het accuraat en volledig rectificeren of wissen van afkomstgerelateerde persoonsgegevens die als onrechtmatig of oneigenlijk zijn beoordeeld?
5. Hoe zijn de uitkomsten van de drie processtappen verwerkt in de rapportages?
6. Wat zijn de lessons learned en eventuele verbeter-mogelijkheden bij de uitvoering van Motie#21?

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

1.3 Afbakening

Het onderzoek richt zich op de drie onderliggende processtappen van de uitvoering zoals beschreven in het voorstel: de inventarisatie en toets van het gebruik van afkomstgerelateerde persoonsgegevens in risicomodellen en andere gegevensverwerkingen en het rectificeren of wissen van persoonsgegevens wanneer onrechtmatig oneigenlijk gebruik blijkt uit de toets. Dit omvat ook het waar nodig informeren van betrokkenen.

De uitvoering van de motie bevat niet alleen het gebruik van afkomstgerelateerde persoonsgegevens als indicator in risicomodellen, maar ook het gebruik hiervan in gegevensverwerkingen in het algemeen. Gegevens over iemands nationaliteit kunnen bijvoorbeeld opgeslagen zijn (gegevensverwerking), maar geen indicator zijn van een risicomodel. Beide soorten gebruik worden in het onderzoek meegenomen.

Het ADR-onderzoek concentreert zich specifiek op de procesmatige waarborgen die zijn getroffen bij de uitvoering van Motie#21. De ADR doet geen inhoudelijk onderzoek naar de mate van accuraatheid en volledigheid van de departementale inventarisatie, toets en rectificatie en het wissen zelf, middels bijvoorbeeld data-analyses in systemen en processen.

Voor elk departement in scope van het onderzoek stellen we een deelrapport op. Dit deelrapport geeft inzicht in de wijze waarop EZK/LNV en Rijksinspectie Digitale Infrastructuur (RDI) uitvoering aan de motie hebben gegeven. De verschillende deelrapporten zullen uiteindelijk input vormen voor een rode dradenrapportage.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we de aanpak van EZK/LNV en RDI voor het uitvoeren van Motie#21. Vervolgens lichten we in hoofdstuk 3 de waarborgen toe die zijn getroffen voor een volledige en accurate inventarisatie en toets. In hoofdstuk 4 lichten we toe dat het proces van rectificeren en wissen niet van toepassing is geweest voor EZK/LNV en RDI. Het totstandkomingsproces van de rapportage beschrijven we in hoofdstuk 5. Hoofdstuk 6 omvat de lessons learned zoals aangedragen door EZK/LNV en RDI en hoofdstuk 7 betreft een verantwoording van dit onderzoek.

De lopende tekst betreft bevindingen en aandachtspunten bij EZK/LNV. De tekst in de lichtblauwe kaders betreffen bevindingen bij RDI.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

2. Aanpak

In dit hoofdstuk gaan wij in op de eerste deelvraag: *"Welke aanpak, uitgangspunten en definitie(s) van afkomst-gerelateerde persoonsgegevens en risicomodellen zijn geformuleerd?"*. Deze deelvraag hebben wij onderzocht aan de hand van een aantal aspecten.

- Gevolgde aanpak
- Betrokkenen en hun rollen
- Doelstelling
- Gehanteerde definities
- Bereik van het departementale onderzoek

We beschrijven eerst feitelijk en samenvattend wat bij EZK/LNV en RDI was georganiseerd voor de uitvoering van Motie#21. Vervolgens geven we een aandachtspunt mee volgend uit onze analyse.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

2.1 Bevindingen inzake de aanpak bij EZK/LNV

De inventarisatie van afkomstgerelateerde verwerkingen is voor beide departementen gezamenlijk uitgevoerd door een centrale projectcoördinator vanuit CIO Office van EZK/LNV (EZK en LNV delen een CIO-office). Hoewel afzonderlijk voor beide departementen is gerapporteerd, was dus sprake van één gecoördineerde aanpak voor beide ministeries.

Gevolgde aanpak

In de Kamerbrief van de Staatssecretaris van BZK van 8 april 2021 werd geadviseerd de inventarisatie van afkomstgerelateerde verwerkingen uit te voeren langs drie sporen:

- een juridische analyse van relevante wet- en regelgeving op het beleidsterrein (spoor 1);
- op grond van de juridische analyse een doorlichting van de verwerkingsregisters van persoonsgegevens (spoor 2);
- een actieve zoektocht om binnen de eigen organisatie, processen en systemen in kaart te brengen waar deze indicatoren in risicomodellen worden gebruikt (spoor 3).

Uit het onderzoek volgt dat EZK/LNV alle drie de sporen heeft gevolgd, met nadruk op spoor 2. In juli 2021 heeft de CIO EZK −mede namens de CIO LNV − aan onderdelen binnen de gedeelde CIO Raad gevraagd voorbereidingen te treffen voor Motie#21. In januari 2022 werd de opdracht ook bij de directies van het kerndepartement aangekondigd in beide Privacy Platforms van EZK en LNV.

Parallel hieraan heeft de directie Wetgeving en Juridische Zaken (WJZ) een juridische analyse uitgevoerd van wet- en regelgeving op het beleidsterrein van beide departementen (spoor 1).

In de loop van 2022 volgde aanvullend individueel contact en schriftelijke instructies. Deze instructies bestonden onder andere uit de resultaten van de juridische analyse, een plan van aanpak, te hanteren definities van afkomstgerelateerde indicatoren en een invulformulier (gebaseerd op het voorbeeld van BZK).

De voorgestelde aanpak voor inventarisatie was om alle verwerkingen in het verwerkingsregister na te lopen op afkomstgegevens. Een verbreding van de scope van de motie van 'risicomodellen' naar 'alle verwerkingen' volgde impliciet uit deze opdracht. Voor toetsing kon men uitgaan van de uitgangspunten van de AVG, zoals deze ook terug zouden moeten komen in het verwerkingsregister. In het invulformulier werd gevraagd dit toe te lichten. Het was aan de onderdelen zelf om te beoordelen of het verwerkingsregister juist en volledig was.

Uit het onderzoek volgt dat ook bij RDI is ingezet op een doorlichting van het verwerkingsregister: alle verwerkingen die op dat moment in het register stonden zijn beoordeeld op het gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren. In verband met een relatief vroege uitvoering (in oktober 2021 was de inventarisatie voltooid) hadden zij −in tegenstelling tot andere onderdelen- nog geen beschikking tot de resultaten van de juridische analyse en het invulformulier.

Hoewel RDI niet in expliciete zin heeft getoetst op rechtmatigheid en (on)eigenlijk gebruik, is voor iedere verwerking een uitvoerige beschrijving van het verwerkingsdoel opgenomen. EZK/LNV beoordeelde dit als voldoende input voor rapportage en beantwoorden van de vraag in de motie.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

Betrokkenen en hun rollen

De opdracht tot uitvoering van Motie#21 is binnen EZK/LNV beheersmatig belegd bij de CIO's van EZK en LNV. De uitvoerende en coördinerende rol werd belegd bij een projectcoördinator binnen het gedeelde CIO Office. Gedurende de uitvoering was nauw overleg met de plaatsvervangend manager CIO Office en de interim manager van het CIO Office.

Aanvullend zijn de Chief Privacy Officer (CPO), Chief Information Security Officer (CISO), de directie Wetgeving en Juridische Zaken (WJZ), de Functionaris Gegevensbescherming (FG) van EZK, een programmamanager van het gedeelde CIO Office en een programmamanager van Directie Bedrijfsvoering betrokken geweest. Zij zijn op de hoogte gehouden van de voortgang en hebben een review uitgevoerd op een concept-rapportage.

De aanpak is richting de diensten vooraf afgestemd in de CIO Raad, waarin alle betrokken externe diensten van zowel EZK als LNV zijn vertegenwoordigd. Het onderzoek is daarnaast aangekondigd in het Informatiemanagers-overleg (IMO) dat als voorportaal voor de CIO Raad fungeert.

Tenslotte is het onderzoek (mondeling) aangekondigd in de Privacy Platforms van EZK en van LNV, waarin de centrale onderdelen van de departementen zijn vertegenwoordigd.

Motie#21 werd bij RDI centraal uitgevoerd door een privacy en informatiebeveiligingscoördinator (team Informatie-beveiliging en Privacy). De CIO/CDO van RDI was eindverantwoordelijke.

Doelstelling

Conform de Kamerbrief van 21 oktober 2021 stelde het projectteam een plan van aanpak op. Hieruit volgt de volgende opdracht:

- *"om data en risicomodellen op te ruimen waarin van afkomst gerelateerde indicatoren onrechtmatig of oneigenlijk gebruik is gemaakt*
- *actief te communiceren over de gevonden zaken*
- *de personen die op "zwarte lijsten" staan te informeren."*

Deze opdracht is breder dan de opdracht zoals geformuleerd in Motie#21, waarin staat dat departementen naar alle risicomodellen moeten kijken. Het projectteam van EZK/LNV richtte zich ook op alle processen waar afkomstgerelateerde gegevens werden verwerkt. In het plan van aanpak beschrijft het projectteam de doelstelling als volgt:

"Het beëindigen van onrechtmatig of oneigenlijk gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren bij overheidsinstellingen, het wissen/ rectificeren van de 'vervuilde data' en risicomodellen die uit deze gegevensverwerkingen voortkomen en het proactief informeren van betrokkenen hierover conform kabinetsbrief van 8 april."

Het projectteam RDI heeft in september de opdracht en instructie gekregen van de projectcoördinator EZK/LNV ten behoeve van de uitvoering van Motie#21. Het projectteam RDI volgde de doelstelling zoals gesteld door EZK/LNV.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

Gehanteerde definities

Afkomstgerelateerde indicatoren
EZK/LNV ging voor de inventarisatie uit van een brede opvatting van het begrip nationaliteit waarbij zowel directe verwijzingen als indirecte verwijzingen, zoals diverse afkomst gerelateerde gegevens, werden meegenomen:

> *"Nationaliteit; Etniciteit; Geboorteland; Land van herkomst; Geboorteland ouders; Woonland; Registratie als niet-ingezetene (rni)".*

Deze definitie is gebaseerd op de aanpak van SZW in hun uitvoering van Motie#21.

Risicomodellen
Daarnaast definieerde EZK/LNV het begrip 'risicomodel' als:

> *"Modellen die gebruikt worden om uit de populatie een selectie samen te stellen t.b.v. gerichte (effectieve) handhaving en dienstverlening"*

Hoewel niet in expliciete zin geïnstrueerd, volgt uit het gebruikte invulformulier en focus op het verwerkingsregister de verwachting dat niet alleen risicomodellen, maar volledigheidshalve *alle verwerkingen* in de uitvoering van EZK/LNV zijn betrokken.

Juridische criteria
Ten behoeve van de toetsing is EZK/LNV in de oorspronkelijke communicatie (juli 2021) aan de CIO Raad uitgegaan van de criteria:
- Rechtmatigheid: "*of het gebruik op basis van de geldende wet- en regelgeving is toegestaan"*.
- Oneigenlijk gebruik: "*of behalve een juridische basis ook een objectieve rechtvaardiging bestaat"*.

In het invulformulier dat vanaf november 2021 aan onderdelen werd verzonden werden de twee begrippen samengevoegd in de volgende definitie:

> *"Geef hier aan welke objectieve rechtvaardigingsgrond is gebruikt: dus wettelijke grondslag en in welke mate er wordt voldaan aan de eisen van behoorlijkheid, transparantie, rechtmatigheid, proportionaliteit en subsidiariteit"*

Bij aanvang van de uitvoering heeft RDI contact opgenomen met EZK/LNV voor nadere instructies. Hierop heeft RDI bovengenoemde definitie van afkomstgerelateerde indicatoren gevolgd. EZK/LNV deelde op dat moment geen definities voor juridische criteria, maar stelde dat toetsing volgt uit registratie in het register, en dat het goed is om dit te bevestigen.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

Bereik van het departementale onderzoek

Door de projectcoördinator is ten behoeve van de afbakening van te betrekken onderdelen vooraf een selectie van organisatieonderdelen gemaakt die binnen de scope van het onderzoek vielen. Deze onderdelen zijn vastgelegd in het -aan de Kamer verzonden- plan van aanpak en betreffen:

EZK
- Kerndepartement;
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO);
- Rijksinspectie Digitale Infrastructuur (RDI - voorheen Agentschap Telecom; AT);
- Centraal Planbureau (CPB);
- Dienst ICT Uitvoering (DICTU);
- Staatstoezicht op de Mijnen (SodM);
- Autoriteit Consument en Markt (ACM);
- Nederlandse Emissieautoriteit (NEa);
- Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG);
- Kamer van Koophandel (KvK);
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

LNV
- Kerndepartement
- Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)
- Staatsbosbeheer (SBB)

Bij bepaling van de scope is het project EZK/LNV uitgegaan van:

"uitvoerende organisaties en agentschappen die direct onder het domein van EZK vallen binnen de scope te plaatsen als ook alle zelfstandig bestuursorganen (ZBO's) die vallen onder de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen".

Daar zijn ook de directies aan toegevoegd. Op basis van deze definitie vallen TNO (een ZBO met een privaatrechtelijke rechtsvorm), adviescommissies en stichtingen buiten het bereik van de inventarisatie.

Daarnaast is er sprake van enkele ZBO's die wel onder de kaderwet vallen, maar niet in de inventarisatie zijn meegenomen. Voor EZK gaat dit om de Raad van Accreditatie en waarborgorganisaties. Voor LNV ontbreken de Centrale Commissie Dierproeven, College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden, Grondkamers, Kamer voor de Binnenvisserij en de Raad voor Plantenrassen. In tegenstelling tot TNO vallen deze organisaties wel onder de kaderwet.

De inventarisatie en toetsing bij RDI heeft zich gericht op alle verwerkingen die op dat moment geregistreerd stonden in het verwerkingsregister, evenals onder constructie zijnde registraties.

De volledigheid en actualiteit van het register wordt geborgd in het reguliere beheer van het verwerkingsregister. Dit omvat een wijzigingsbeheerproces via onderhoud door het team Informatiebeveiliging en Privacy met verschillende lagen van accordering – waaronder de CPO EZK. Daarnaast geldt een jaarlijkse controle op de volledigheid in het register en een driejaarlijkse controle op de actualiteit van data protection impact assessments (DPIA's).

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

2.2 Aandachtspunt inzake de aanpak bij EZK/LNV

Uit het onderzoek volgt met betrekking tot de aanpak van EZK/LNV een aandachtspunt ten aanzien van de volledigheid en accuraatheid van de uitvoering van Motie#21. Deze wordt in het onderstaande toegelicht.

Overwegingen ten aanzien van onderdelen die niet zijn betrokken in de inventarisatie zijn niet expliciet benoemd in de rapportage

EZK/LNV heeft er voor gekozen om de toepasselijk van de Kaderwet ZBO's mede als criterium te hanteren voor de scopebepaling van het onderzoek. Door deze bepaling blijven een tal van kleinere overheidsorganisaties buiten beeld, zoals stichtingen en adviescommissies, maar ook de Nederlandse organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO) als ZBO met privaatrechtelijke rechtsvorm. Tevens zijn enkele kleinere raden, commissies en waarborginstanties buiten het onderzoek gelaten, ondanks dat deze gegeven bovengenoemd criterium wel binnen de afbakening vallen.

De selectie aan onderdelen is conform het plan van aanpak wat is gedeeld met de Kamer. Uitsluitingen en uitzonderingen zijn echter niet expliciet in het rapport opgenomen waardoor mogelijk een verkeerd beeld kan ontstaan van de volledigheid.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

3. Waarborgen voor de inventarisatie en toetsing

In dit hoofdstuk beschrijven we welke waarborgen EZK/LNV en RDI hebben getroffen voor een accurate en volledige inventarisatie (deelvraag 2) en voor een accurate en volledige toets (deelvraag 3). Voor zowel de inventarisatie als de toets hebben we de volgende aspecten onderzocht:

- Monitoring van de inventarisatie en toetsing
- Beoordeling van de inventarisatie en toetsing
- Aanvullende waarborgen

We beschrijven eerst feitelijk en samenvattend welke waarborgen EZK/LNV en RDI hebben ingericht voor een volledige, accurate inventarisatie en toetsing. Daaropvolgend beschrijven wij enkele aandachtspunten.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

3.1 Bevindingen inzake de door EZK/LNV getroffen waarborgen voor de inventarisatie en toetsing

Monitoring van de inventarisatie en toetsing

De monitoring van de input van de onderdelen naar aanleiding van de uitvraag geschiedde door de projectcoördinator op basis van een e-maildossier en een logboek. In het logboek werden onder andere contactmomenten met onderdelen bijgehouden, evenals actiepunten en de inhoudelijke uitkomsten van de inventarisaties.

Indien een tijdige reactie uitbleef werd gerappelleerd. Bij twee onderdelen heeft dit geleid tot escalatie via de formele lijn van de CIO's. Uiteindelijk hebben alle onderdelen de gevraagde input aangeleverd.

Beoordeling van de inventarisatie en toetsing

Ten aanzien van de inventarisatie hanteerde het projectteam het uitgangspunt dat onderdelen zelf verantwoordelijk waren voor hun aanleveringen en keuzes hier in. Zij hebben de volledigheid van de aangeleverde verwerkingen zodoende niet beoordeeld.

Ten aanzien van de toetsing op rechtmatig en (on)eigenlijk gebruik heeft wel een beoordeling plaatsgevonden op de juistheid en volledigheid. Deze is uitgevoerd door de projectcoördinator en de CPO EZK op basis van professional judgement. Bij twijfel of ontbrekende opgave werden de resultaten vergeleken met het verwerkingsregister. De focus lag hierbij op de volledigheid van de aanlevering, bijvoorbeeld aangaande de aanwezigheid van een wettelijke grondslag of volledigheid van de genoemde afkomstgegevens. In een enkel geval werd een inhoudelijke controlevraag gesteld.

RDI steunde voor de inventarisatie en toetsing op het verwerkingsregister en onderliggende documentatie zoals Quick-Scan's en DPIA's. Omdat de accuraat- en volledigheid naar eigen zeggen voldoende werd geborgd in het reguliere beheer van het verwerkingsregister, waren cross-checks met het applicatielandschap of een systematische uitvraag zoals op departementaal niveau – en daarmee monitoring en beoordeling – niet van toepassing.

In 2023 bleek in een door EZK geïnitieerde actualisatieslag van de verwerkingsregisters dat het register van RDI 'overcompleet' was. Bij deze actualisatieslag vond wel een actieve uitvraag in de organisatie plaats. Na de actualisatieslag bleven van de 22 opgegeven registraties met afkomstgegevens nog acht registraties over. Er zijn geen aanvullende registraties met afkomstgegevens gevonden.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

Aanvullende waarborgen

Zowel voor een volledige accurate inventarisatie als voor de toetsing heeft EZK/LNV de volgende aanvullende waarborgen getroffen.

Uitgebreide informatieverstrekking voor de aanlevering van informatie en het uitvoeren van de toets

Als (aanvullende) waarborg voor de juistheid en volledigheid van de inventarisatie en de toetsing werd gebruik gemaakt van een invulformulier met bijbehorende instructie. Het invulformat diende ervoor te zorgen dat onderdelen de benodigde informatie gestructureerd en op een uniforme wijze aanleverden. Ook werd nadere duiding van de te gebruiken definities gedeeld.

De projectcoördinator heeft zich ingezet voor een uitgebreide informatieverstrekking aan de betrokken onderdelen middels persoonlijk overleg met de contactpersonen van de onderdelen. De door EZK/LNV gehanteerde aanpak is daarnaast gecommuniceerd in het CIO Beraad en Privacy-overleggen van EZK en LNV.

Vanwege de afhankelijkheid van EZK/LNV-onderdelen is bij de aanpak ingezet op het creëren van urgentie

Om te zorgen voor voldoende urgentie heeft werd de verantwoordelijkheid voor een volledige aanlevering van informatie belegd op het niveau van DG of directeur. Dit verliep in de eerste plaats middels het verstrekken van de opdracht aan de hoogste leiding. Daarnaast werd in het invulformulier expliciet om akkoord gevraagd van het verantwoordelijk management.

Bovenstaande werkwijze zien we bij elk van de deelwaarnemingen terug, met uitzondering van RDI. Het projectteam van RDI had vanwege een relatief vroege uitvoering geen beschikking tot bovengenoemd invulformulier (zie ook hoofdstuk 2.1).

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

3.2 Aandachtspunten inzake de door EZK/LNV getroffen waarborgen voor de inventarisatie en toetsing

Uit het onderzoek volgen met betrekking tot de inventarisatie en toetsing bij EZK/LNV twee aandachtspunten ten aanzien van de volledigheid en accuraatheid van de uitvoering van Motie#21. Deze worden hieronder nader toegelicht.

De beoordeling van toets op de juistheid en volledigheid was van beperkte omvang

Hoewel binnen EZK/LNV een centrale beoordeling heeft plaatsgevonden op de inventarisatie en toetsing, blijkt dat deze van beperkte omvang was. De focus lag met name op de controle van de volledigheid: in slechts een enkel geval is een inhoudelijke vraag gesteld over de aanlevering van onderdelen. Daarnaast werd als uitgangspunt gehanteerd dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de inventarisatie bij de betrokken onderdelen zelf lag. Bij twijfel was het oordeel van de decentrale onderdelen leidend. Hierdoor zijn mogelijk bepaalde risicovolle verwerkingen buiten beeld gebleven.

De informatieverstrekking aan onderdelen bevatte enkele inconsistenties

Ondanks actieve en uitgebreide informatieverstrekking vanuit het projectteam, blijkt dat instructies aan onderdelen niet consistent zijn gedeeld. De onderdelen werden doorgaans nader geïnformeerd wanneer zij startten met de inventarisatie en contact opnamen met het projectteam. Een deel van de instructies zijn echter met voortschrijdend inzicht tot stand gekomen. Hierdoor heeft RDI bijvoorbeeld geen invulformat en juridische analyse ontvangen, en hebben zij hun verwerkingen niet expliciet getoetst op rechtmatigheid en (on)eigenlijk gebruik.

Ook bleek uit deelwaarnemingen dat de bredere scopebepaling van 'alle verwerkingen' in plaats van uitsluitend 'risicomodellen' niet consistent geëxpliciteerd is in (schriftelijke) instructies. Tot slot bevatte een door EZK/LNV gedeelde 'informatieset' met relevante documentatie enkele tegenstrijdigheden, zoals met betrekking tot bovengenoemde scopebepaling en gevraagde aanpak.

Een mogelijke consequentie is dat onderdelen een verschillende interpretatie hadden van de instructie en daarmee een andere invulling hebben gegeven aan de inventarisatie en toetsing. Met uitzondering van RDI volgen hier uit het onderzoek verder echter geen aanwijzingen voor.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

4. Waarborgen voor het rectificeren en wissen

Bij Kamerbrief van 27 januari 2023 en 3 februari 2023 informeren de ministers van EZK respectievelijk LNV de Kamer over de uitkomsten van het onderzoek.

Voor EZK wordt het volgende geconcludeerd:

"Bij het Ministerie van EZK kunnen de indicatoren zoals aangegeven onder 'afbakening' een rol spelen in de verwerking van persoonsgegevens. Het gebruik van deze gegevens kan noodzakelijk zijn. (...) Uit de inventarisatie volgt dat het gebruik van deze gegevens door het Ministerie van EZK voldoet aan de eisen die daaraan gesteld worden in het kader van rechtmatigheid en behoorlijkheid, zoals een wettelijke grondslag, noodzakelijkheid en niet discrimineren. Uit de inventarisatie is geen gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren geconstateerd in risicomodellen bij het Ministerie van EZK."

Voor LNV wordt deze conclusie gevolgd:

"Bij het ministerie van LNV kunnen de indicatoren zoals aangegeven onder 'afbakening' een rol spelen in de verwerking van persoonsgegevens. Het gebruik van deze gegevens kan noodzakelijk zijn. (...) Uit de inventarisatie volgt dat het gebruik van deze gegevens door het ministerie van LNV voldoet aan de eisen die daaraan gesteld worden in het kader van rechtmatigheid en behoorlijkheid, zoals een wettelijke grondslag, noodzakelijkheid en niet discrimineren. Uit de inventarisatie is geen gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren geconstateerd in risicomodellen bij het ministerie van LNV."

Hieruit volgt dat het proces van rectificeren of wissen bij beide departementen niet van toepassing was.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

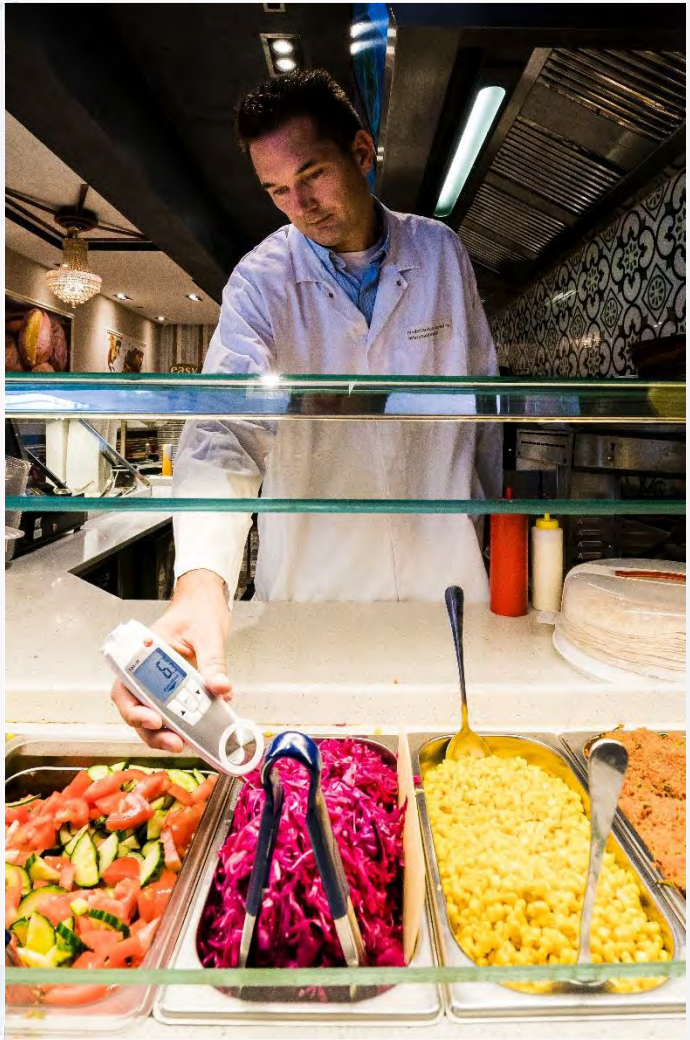
5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

5. Totstandkoming rapportage

In dit hoofdstuk behandelen we deelvraag 5 van het onderzoek: "*Hoe zijn de uitkomsten van de drie processtappen verwerkt in de rapportage?*". Hierbij richten we ons op de volgende vier onderwerpen:

- Totstandkoming en betrokken functionarissen
- Consistentie van gehanteerde definities
- Consistentie van het bereik
- Navolgbaarheid van bevindingen

In dit hoofdstuk beschrijven we feitelijk hoe de rapportage over de uitvoering van Motie#21 – zoals deze is gedeeld met de Tweede Kamer - tot stand is gekomen.

Afsluitend geven we een aandachtspunten mee volgend uit onze analyse.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

5.1 Bevindingen totstandkoming rapportage

Totstandkoming en betrokken functionarissen

Voor het opstellen van de rapportages van EZK en LNV is een speciaal voor deze taak ingericht team van collega's opgesteld uit het CIO Office, onder coördinatie van de CPO. Naar voorbeeld van andere departementen baseerde het schrijfteam conceptteksten op basis van de aangeleverde invulformulieren van de onderdelen.

De definitieve conceptrapportage is ter review gedeeld met de CISO, de FG van EZK, de directie WJZ, een programmamanager van het CIO Office en het CIO Rijk. Ook zijn de conceptrapporten vooraf voor commentaar aan alle betrokken onderdelen van EZK/LNV voorgelegd. Vervolgens is het rapport via de reguliere lijn ter ondertekening aangeboden aan beide ministers. Het projectteam geeft aan dat in verband met een krappe tijdspanne niet alle onderdelen op het verzoek tot accordering hebben gereageerd.

De eindconclusies van de uitvoering van Motie#21 zijn op 27 januari 2023 en 3 februari 2023 middels een Kamerbrief met de Tweede Kamer gedeeld.

Consistentie van gehanteerde definities

De door EZK/LNV gehanteerde definitie voor 'afkomstgerelateerde indicatoren' komt in de uitvraag aan onderdelen overeen met de definities die in beide rapportages worden gehanteerd. De begrippen 'rechtmatigheid' en '(on)eigenlijk' gebruik' worden niet toegelicht in de rapportages, waar dit wel gebeurt in de instructie aan onderdelen (zie hoofdstuk 2).

Tot slot wordt in het rapport benoemd:

> *"Het ministerie van EZK/LNV heeft het onderzoek niet beperkt tot verwerkingen in risicomodellen, maar de organisatieonderdelen gevraagd om alle processen waarbij afkomstgerelateerde persoonsgegevens worden verwerkt, te inventariseren en te beoordelen."*

Zoals reeds benoemd als aandachtspunt in hoofdstuk 3.2 hebben wij dit verzoek in beperkte mate als expliciete instructie aan onderdelen teruggezien.

Consistentie van het bereik

In hoofdstuk 2 wordt beschreven welke EZK en LNV onderdelen in scope zijn geweest bij de uitvoering van Motie#21. Alle genoemde onderdelen genoemd in het plan van aanpak komen terug in de betreffende rapportages.

Het eerder genoemde aandachtspunt over het niet meenemen van onderdelen in de inventarisatie (hoofdstuk 2.2) betreft het feit dat afwegingen en uitzonderingen hieromtrent niet expliciet zijn gedeeld in de rapportage. De selectie aan onderdelen is daarentegen wel *consistent* met het plan van aanpak wat is gecommuniceerd aan de kamer.

Navolgbaarheid van bevindingen

De projectcoördinator EZK/LNV heeft een gedetailleerd email-dossier en logboek bijgehouden tijdens de uitvoering van Motie#21. Daarnaast zijn ten behoeve van dit onderzoek specifieke vastleggingen getraceerd en gedeeld met het ADR onderzoeksteam ter onderbouwing van de procesgang van de totstandkoming van het rapport.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

5.2 Aandachtspunt inzake de totstandkoming rapportage

Uit het onderzoek volgt met betrekking tot de totstandkoming van de rapportage van EZK/LNV aan de Kamer één aandachtspunt.

Definitieve rapportage in het geval van RDI en DGB&I niet conform voorgelegde concepttekst

Dit blijkt uit een deelwaarneming van vijf onderdelen. Bij zowel RDI als DGB&I zijn enkele tekstpassages in het rapport inhoudelijk gewijzigd ten opzichte van de concepten waarop zij akkoord hebben gegeven. Gedeeltelijk heeft dit te maken met het –voor de leesbaarheid- samenvoegen van algemene bevindingen met hierin verwerkingen die voor meerdere onderdelen gelden, bijvoorbeeld ten aanzien van ‘Werving en Selectie’.

Aanvullend zijn echter ook verwerkingen verwijderd waarvoor het team geen gedocumenteerde verklaring heeft. Dit betreft specifiek de verwerkingen ‘Juridisch Verzoek’ (RDI) en ‘Advisering inzake aanvragen Predicaten Hofleverancier en Koninklijk’ (DGB&I). Ook is bij RDI in enkele gevallen ‘land van herkomst’ toegevoegd aan beschrijvingen. Hierdoor kan niet met zekerheid worden gezegd dat er consensus bestaat over de in het eindrapport genoemde (of juist niet opgenomen) verwerkingen.

De impact van deze omissies zijn echter beperkt: naar aanleiding van een recente actualisatieslag bij RDI is de verwerking ‘Juridisch Verzoek’ niet meer van toepassing. Het projectteam EZK/LNV geeft aan dat bovengenoemde verwerking bij DGB&I mogelijk verwijderd is omdat de verwerkingen mogelijk bedrijfsnamen betreffen in plaats van persoonsgegevens.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

6. Lessons learned

In dit hoofdstuk komt deelvraag 6 aan de orde: *''Wat zijn de lessons learned en eventuele verbetermogelijkheden bij de uitvoering van Motie#21?''*. De aangedragen punten door EZK/LNV en RDI beschrijven we hierna*.

*) Niet alle lessons learned hebben betrekking op het object van onderzoek. Volledigheidshalve nemen we deze aangedragen punten op.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

Projectmatige aanpak was beter geweest

De projectcoördinator geeft aan dat het beter was geweest om Motie#21 projectmatig aan te pakken, omdat het een omvangrijke klus bleek te zijn waar veel meer werk aan vast bleek te zitten dan aanvankelijk ingeschat. Voor het schrijven van het rapport is wel een schrijfteam ingesteld (bestaande uit twee clusters van het CIO office). Op deze team-effort kijkt het team met tevredenheid terug.

Rijksbrede kaders werden gemist

Achteraf gezien zou het volgens de projectcoördinator beter zijn geweest als rijksbreed vooraf meer kaders en formats zouden zijn ontwikkeld en meegegeven. Dit zou de eenduidigheid ten goede zijn gekomen en discussies kunnen hebben kunnen voorkomen, zoals ten aanzien van de afbakening van de te betrekken onderdelen.

Leerzaam proces

Het projectteam geeft aan het proces rondom Motie#21 als leerzaam te hebben ervaren. Met een dergelijke omvangrijk inventariserend onderzoek over de departementen heen en het proces van communiceren met de Kamer was nog niet veel ervaring opgedaan. De verwachting is dat dit in de toekomst nog vaker zal gaan voorkomen en dan kan goed gebruik worden gemaakt van de ervaringen van dit traject. Ook blijkt het leggen van persoonlijke contacten met de onderdelen goed te hebben gewerkt en bij te hebben gedragen aan de kwaliteit van het onderzoek.

Onderzoek draagt bij aan actualisatie verwerkingenregister

Als positieve 'spin-off' van Motie#21 noemt het team tenslotte het feit dat veel diensten hun verwerkingenregister hebben geactualiseerd of daar op dit moment mee bezig zijn. Hoewel dit een actie was waar men al mee bezig was, heeft Motie#21 belangrijke input en informatie gegenereerd waarop kan worden voortgeborduurd.

Uitvoering van de motie heeft ook bij RDI bijgedragen aan het bewustwording over het gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren

Betrokkenen bij RDI signaleren eveneens dat een groeiend bewustzijn over het verwerken van (afkomstgerelateerde) gegevens een positief neveneffect is van de uitvoering van Motie#21: medewerkers staan vaker stil bij de vraag of bepaalde gegevens echt verwerkt moeten worden. Ook is er meer bewustzijn gekomen over het belang van het bijhouden van een volledig verwerkingsregister.

Rapportagetekst RDI mogelijk in te veel detail beschreven ten opzichte van de organisatiegrootte

Het projectteam van RDI heeft verwerkingen naar eigen zeggen zo transparant en volledig mogelijk willen beschrijven. De aangeleverde inventarisatie is gedetailleerd, en zodoende representatief voor de processen van RDI, maar wellicht -in vergelijking tot andere organisaties- niet representatief voor hoe groot RDI is en hoeveel verwerkingen er zijn ten opzichte van de grootte. Naar aanleiding van hun selectie in het ADR onderzoek beseften zij dat ze graag hadden gezien dat EZK/LNV organisaties hier op had bevraagd, en een representatievere weergave had gegeven van de verschillende organisatiegroottes ten opzichte van de rapportageteksten.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

7. Verantwoording onderzoek

Werkzaamheden

Het onderzoek bij EZK/LNV volgde op een plenaire kick-off met alle departementen. Een projectcoördinator vanuit het CIO Office EZK en de Chief Privacy Officer coördineerden de departementale uitvoering van Motie#21 namens EZK en LNV. Bovengenoemden waren daarom de contactpersonen voor de documentverzameling en de interviews in het kader van dit onderzoek.

Documentverzameling geschiedde middels een *prepared by client*-lijst, waarin ruimte was voor toelichting en verwijzingen naar vastlegging per criterium uit het referentiekader. De documenten zijn geanalyseerd op de genoemde aspecten. Aanvullend heeft een interview plaatsgevonden met bovengenoemde contactpersonen. Van het interview is een verslag gemaakt welke in het kader van wederhoor zijn teruggelegd. Tot slot hebben we vijf onderdelen geselecteerd om na te gaan of hetgeen in de interviews en documentatie is aangegeven ook is terug te zien in dossierstukken van de onderdelen.

Alle overeengekomen werkzaamheden zoals opgenomen in de opdrachtbevestiging zijn uitgevoerd.

Afbakening en object van onderzoek

Dit (deel)onderzoek richtte zich op de gedeelde uitvoering van Motie#21 door het ministerie van EZK en het ministerie LNV.

Het object van onderzoek betrof de wijze waarop EZK/LNV de kwaliteit van de uitvoering van Motie#21 (inventarisatie, toets en de rectificatie of het wissen) en de rapportages van de uitkomsten naar de Kamer procesmatig hebben geborgd.

Daarbij waren de sturings- en beheersingsmaatregelen die op met name departementaal niveau zijn getroffen relevant.

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van het referentiekader zoals geformuleerd in de opdrachtbevestiging. De desbetreffende hoofdstukken zijn ingeleid met de relevante criteria uit dit referentiekader.

Gehanteerde standaard

Deze opdracht is uitgevoerd in overeenstemming met de Internationale Standaarden voor de Beroepsuitoefening van Internal Auditing. Dit onderzoek verschaft geen zekerheid in de vorm van een oordeel of conclusie, omdat het een onderzoeksopdracht betreft en geen controle-, beoordelings- of andere assurance-opdracht. Als hier wel sprake van was geweest, dan zouden we wellicht andere zaken hebben geconstateerd en gerapporteerd.

De opdracht is uitgevoerd conform de algemene uitgangspunten voor de uitoefening van de interne auditfunctie bij de rijksdienst. Daarbij hoort ook een stelsel van kwaliteitsborging. Een onderdeel daarvan is dat er een onafhankelijke kwaliteitstoetsing heeft plaatsgevonden op deze onderzoeksopdracht.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

Verspreiding rapport

De opdrachtgever (CIO Rijk) is eigenaar van dit rapport. Dit rapport is primair bestemd voor de opdrachtgever met wie wij deze opdracht zijn overeengekomen. Hoewel het rapport de context van het onderzoek zo goed mogelijk probeert te beschrijven, is het mogelijk dat iemand die de context niet (volledig) kent, de uitkomsten anders interpreteert dan bedoeld.

De ADR is de interne auditdienst van het Rijk. Voor openbaarmaking door het opdrachtgevende ministerie van door de ADR aan dit ministerie uitgebrachte rapporten gelden de voorschriften uit de Wet open overheid. De minister van Financiën stuurt elk halfjaar een overzicht van door de ADR uitgebrachte rapporten naar de Tweede Kamer.

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

8. Ondertekening

Den Haag, 4 november 2024

[redacted]

Projectleider

Auditdienst Rijk

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding
1.1 Aanleiding
1.2 Doelstelling
1.3 Afbakening
1.4 Leeswijzer

2 Aanpak
2.1 Bevindingen
2.2 Aandachtspunt

3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
3.1 Bevindingen
3.2 Aandachtspunten

4 Waarborgen rectificeren en wissen

5 Totstandkoming rapportage
5.1 Bevindingen
5.2 Aandachtspunt

6 Lessons learned

7 Verantwoording onderzoek

8 Ondertekening

9 Bijlage: managementreactie

Bijlage: managementreactie

Op de volgende pagina zijn de managementreacties op voorliggend deelrapport opgenomen.

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Auditdienst Rijk
T.a.v. [redacted]

Directie
Informatievoorziening
CIO Office concern

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door
[redacted]

[redacted]

Ons kenmerk
EZK_IV_CIO / 89496806

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum 30 oktober 2024
Betreft Managementreactie Onderzoeksrapport Uitvoering Motie#21

Geachte [redacted]

Op 23 augustus 2024 ontving ik van de Auditdienst Rijk het onderzoeksrapport[1] naar de uitvoering van Motie#21 bij de voormalige ministeries van Economische Zaken en Klimaat en Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit en de Rijksinspectie Digitale Infrastructuur. Een belangrijke aanleiding voor de uitvoering van Motie#21 was het rapport 'Ongekend Onrecht' van de Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag. Deze motie vroeg om het inventariseren en beoordelen van rechtmatigheid en behoorlijkheid van het gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren in risicomodellen, en deze op te ruimen als deze onrechtmatig of onbehoorlijk bleken.

Ik ben verheugd te vernemen dat bij geen van beide departementen sprake was van onrechtmatige of oneigenlijke verwerkingen van afkomstgerelateerde persoonsgegevens.

Geleerde lessen en handelingsperspectief
Het onderzoeksrapport biedt waardevolle inzichten om te komen tot procesverbetering en de omgang met persoonsgegevens in relatie tot afkomst. In algemene zin onderschrijf ik uw bevindingen en neem ik deze inzichten mee in nog te initiëren of lopende trajecten.

Er zijn verschillende activiteiten die bijdragen aan de opvolging van het Motie#21-onderzoek. Zo zijn bijvoorbeeld de afgelopen jaren de organisatieonderdelen van ons departement aan de slag gegaan om op projectmatige wijze de verwerkingsregisters te actualiseren. Het subject van Motie#21 is hierin meegenomen. Verder wordt structureel gewerkt aan de doelstelling om verantwoord gebruik te maken van algoritmen en AI-technologie. Dit doen we onder andere door het opstellen en implementeren van beleid, kaders en governance structuren. Algoritmen die zijn geclassificeerd als 'hoog-risico AI-systemen' worden geregistreerd in het landelijke algoritmeregister.

De bevindingen qua uitvoering van het onderzoek worden meegenomen als waardevolle inzichten bij nieuwe onderzoeken/uitvoering van moties met gelijke

[1] Versie ontvangen van ADR op 23/8/2024 "20240726_Rapport Motie#21 EZK_LNV (definitief concept - schone versie).pptx"

Directie
Informatievoorziening
CIO Office concern

Ons kenmerk
EZK_IV_CIO / 89496806

aard. De Ministeries van EZ en KGG onderschrijven de relevantie van het onderzoek. Ik dank de Auditdienst Rijk nogmaals voor de verkregen inzichten.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Plaatsvervangend Secretaris-Generaal
Ministerie van Economische Zaken
Ministerie van Klimaat en Groene Groei

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Auditdienst Rijk
T.a.v. [redacted]

Directie
Informatievoorziening
CIO Office concern

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door
[redacted]

[redacted]

Ons kenmerk
EZK_IV_CIO / 89496806

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum 30 oktober 2024
Betreft Managementreactie Onderzoeksrapport Uitvoering Motie#21

Geachte [redacted]

Op 23 augustus 2024 ontving ik van de Auditdienst Rijk het onderzoeksrapport[1] naar de uitvoering van Motie#21 bij de voormalige ministeries van Economische Zaken en Klimaat en Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit en de Rijksinspectie Digitale Infrastructuur. Een belangrijke aanleiding voor de uitvoering van Motie#21 was het rapport 'Ongekend Onrecht' van de Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag. Deze motie vroeg om het inventariseren en beoordelen van rechtmatigheid en behoorlijkheid van het gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren in risicomodellen, en deze op te ruimen als deze onrechtmatig of onbehoorlijk bleken.

Ik ben verheugd te vernemen dat bij geen van beide departementen sprake was van onrechtmatige of oneigenlijke verwerkingen van afkomstgerelateerde persoonsgegevens.

Geleerde lessen en handelingsperspectief
Het onderzoeksrapport biedt waardevolle inzichten om te komen tot procesverbetering en de omgang met persoonsgegevens in relatie tot afkomst. In algemene zin onderschrijf ik uw bevindingen en neem ik deze inzichten mee in nog te initiëren of lopende trajecten.

Er zijn verschillende activiteiten die bijdragen aan de opvolging van het Motie#21-onderzoek. Zo zijn bijvoorbeeld de afgelopen jaren de organisatieonderdelen van ons departement aan de slag gegaan om op projectmatige wijze de verwerkingsregisters te actualiseren. Het subject van Motie#21 is hierin meegenomen. Verder wordt structureel gewerkt aan de doelstelling om verantwoord gebruik te maken van algoritmen en AI-technologie. Dit doen we onder andere door het opstellen en implementeren van beleid, kaders en governance structuren. Algoritmen die zijn geclassificeerd als 'hoog-risico AI-systemen' worden geregistreerd in het landelijke algoritmeregister.

De bevindingen qua uitvoering van het onderzoek worden meegenomen als waardevolle inzichten bij nieuwe onderzoeken/uitvoering van moties met gelijke

[1] Versie ontvangen van ADR op 23/8/2024 "20240726_Rapport Motie#21 EZK_LNV (definitief concept - schone versie).pptx"

Directie
Informatievoorziening
CIO Office concern

Ons kenmerk
EZK_IV_CIO / 89496806

aard. Het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur onderschrijft de relevantie van het onderzoek. Ik dank de Auditdienst Rijk nogmaals voor de verkregen inzichten.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Plaatsvervangend Secretaris-Generaal
Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur